

การสำรวจพื้นที่หมู่บ้านหรือชุมชนเป้าหมายที่สอดคล้องกับเงื่อนไข การส่งเสริมพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) จังหวัดจันทบุรี ภายใต้โครงการการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิต ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืนของประเทศ ระยะที่ 1

จันทน์ กองสุข¹ สาคร บัวบาน²
อัญญา คัมภีร์³ โชติวิทย์ เนียมแก้ว⁴

บทคัดย่อ

การสำรวจพื้นที่หมู่บ้านหรือชุมชนเป้าหมายที่สอดคล้องกับเงื่อนไขการส่งเสริมพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) จังหวัดจันทบุรี ภายใต้โครงการการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืนของประเทศระยะที่ 1 มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจชุมชนสำหรับนำไปใช้ในการพิจารณาชุมชนโมเดลต้นแบบเบื้องต้นที่มีทรัพยากรพื้นฐาน สามารถนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตด้วยโมเดล BCG สู่ SDGs ยกระดับคุณภาพชีวิต กลุ่มตัวอย่างคือ สมาชิกชุมชนในพื้นที่แก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 5 คน สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอินทรีย์ จำนวน 15 คน เกษตรกรในพื้นที่ทั่วไป จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน*** ผู้ให้ข้อมูล ได้มาโดยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยเลือกชุมชนที่มีศักยภาพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และแบ่งชั้นกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้นำชุมชน สมาชิกวิสาหกิจ และเกษตรกร ก่อนสุ่มเลือกตามสัดส่วนในแต่ละชั้น คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอินทรีย์ ชุมชนแก่งหางแมว ต.เขาวงกต อ.แก่งหางแมว จ.จันทบุรี ซึ่งถูกเลือกให้เป็นชุมชนต้นแบบ มีการดำเนินกิจกรรมโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาตั้งแต่เริ่มต้น เครื่องมือการวิจัย

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาธุรกิจเกษตรดิจิทัล คณะเทคโนโลยีสังคม สถาบันที่ทำงานมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
อีเมล: chantanee_ko@rmutto.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาธุรกิจเกษตรดิจิทัล คณะเทคโนโลยีสังคม สถาบันที่ทำงานมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
อีเมล: sakorn_bu@rmutto.ac.th

³ อาจารย์ สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์ คณะเทคโนโลยีสังคม สถาบันที่ทำงานมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
อีเมล: anchana_ku@rmutto.ac.th

⁴ อาจารย์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ประยุกต์ คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
อีเมล: chotiwiwit_ne@rmutto.ac.th

แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้ 1) กำหนดข้อมูลและตัวชี้วัดกำหนดว่าข้อมูลที่ต้องการ 2) กำหนดแหล่งข้อมูล 3) กำหนดกลุ่มเป้าหมาย 4) สร้างเครื่องมือแบบสำรวจหมู่บ้านหรือชุมชนเป้าหมายเพื่อใช้ในการทำวิจัย 5) กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล เครื่องมือเชิงปริมาณ แบบสำรวจหมู่บ้าน/ชุมชน ครอบคลุม 4 ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและจิตใจ ด้านการเรียนรู้ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ผ่านขั้นตอนตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) Pretest กับกลุ่มทดลอง และเครื่องมือเชิงคุณภาพแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ใช้สอบถามผู้นำชุมชนและภาคีเครือข่ายเกี่ยวกับบทบาทชุมชน ปัจจัยความสำเร็จ อุปสรรค การมีส่วนร่วม และ SDGs พบว่า ด้านจิตใจและสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเรียนรู้ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับที่มีความเชื่อมั่นในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การแบ่งบทบาทหน้าที่ การร่วมวางแผนการดำเนินงาน และกิจกรรมร่วมกัน จะส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนเองอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: เศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนต้นแบบ ความยั่งยืน

Survey Of Target Villages Or Communities That Are Consistent With The Conditions Of Development Under The Sufficiency Economy Philosophy (SEP) To Apply In Sustainable Development Goals (SDGs) Chanthaburi Province Under The Project Development of Role Model Community for Enhancing the Quality of Life base on the Philosophy of Sufficiency Economy towards Sustainability of the Country, Phase 1

Chantaneer Konsuk¹ Sakorn Buaban²
Anchana Kumyat³ Chotiwiit Neimkeaw⁴

Abstract

This article reports a study that aimed to survey target villages or communities in accordance with the conditions for development under the Sufficiency Economy Philosophy (SEP) for application toward the Sustainable Development Goals (SDGs) in Chanthaburi Province. The study was conducted under the project “Development of Model Communities to Improve Quality of Life under the Sufficiency Economy Philosophy toward National Sustainability, Phase 1.” The main objective was to identify communities that could serve as potential preliminary model communities with local resources that can be leveraged to improve quality of life through the BCG model and contribute to achieving the SDGs.

The sample group consisted of community members in Kaeng Hang Maeo District, Chanthaburi Province, including 5 community leaders (subdistrict chief, village headmen), 15 members of the Organic Herbal Community Enterprise, and 10 general local farmers, for a total of 30 participants.

¹ Assistant Professor, Faculty of Social Technology, Rajamangala University of Technology Tawan-ok
e-mail: chantanee_ko@rmutto.ac.th

² Assistant Professor, Faculty of Social Technology, Rajamangala University of Technology Tawan-ok
e-mail: sakorn_bu@rmutto.ac.th

³ Faculty of Social Technology, Rajamangala University of Technology Tawan-ok e-mail: anchana_ku@rmutto.ac.th

⁴ Faculty of Social Technology, Rajamangala University of Technology Tawan-ok e-mail: chotiwiit_ne@rmutto.ac.th

The informants were selected using Purposive Sampling and Stratified Random Sampling. The target community was chosen based on its potential and adherence to SEP principles. The sample was stratified into three groups—community leaders, enterprise members, and farmers—and random sampling was used proportionally within each stratum. The Organic Herbal Community Enterprise in Kaeng Hang Maeo Community, Khao Wongkot Subdistrict, Kaeng Hang Maeo District, was selected as the model community because it has consistently implemented activities based on the Sufficiency Economy Philosophy since its establishment. The research instruments were developed through the following five steps identifying required data and indicators; identifying data sources determining the target group developing a survey instrument for the target village/ community and establishing data collection procedures.

The quantitative tool was a community/village survey covering four dimensions: (1) economy, (2) society and community spirit, (3) learning and knowledge, and (4) natural resources and environment. The instrument underwent content validity checking (IOC) and was pretested with a pilot group. The qualitative tool was a semi-structured interview used with community leaders and network partners to explore community roles, success factors, obstacles, participation, and alignment with the SDGs.

The findings revealed that the community scored at a good level across all four dimensions—social and community spirit, economy, learning, and natural resources and environment. The community demonstrated strong confidence in the Sufficiency Economy Philosophy, with clear division of roles, joint planning, and collaborative operations. These elements collectively contribute to sustainable benefits for the community.

Keywords: Sufficiency Economy Philosophy ; Sustainable Development Goals ; Model Community

บทนำ

ประเทศไทยได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติระยะยาว 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการสร้างความสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ และเพื่อให้เกิดการยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนให้ชาวโลกได้เห็นความมั่งคั่งทางทรัพยากรของชาติในด้านต่าง ๆ สู่การยกระดับทางเศรษฐกิจเชิงคุณภาพ ให้กระจายอย่างทั่วถึง และการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG (BCG Economy Model) อันเป็นแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ การผลักดันการพัฒนาชุมชนด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG มุ่งเน้นให้ทำการวิจัยนิกก้าลงในรูปแบบของ “จตุรภาคี” (Quadruple Helix) ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง ภาครัฐ-เอกชน/ชุมชน/สังคม มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย รวมทั้ง อว.ส่วนหน้า ในการดึงความรู้ความสามารถและวิทยาการเข้ามาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทชุมชนและประเทศ การเข้าไปพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนากำลังคนให้มีความพร้อมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ BCG บนพื้นฐานทรัพยากรชุมชน เพื่อให้เป็นชุมชนต้นแบบของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สอดคล้องกับแผนโมเดลการพัฒนาประเทศสู่สากล โดยพึ่งพาความเข้มแข็งของประเทศเป็นฐาน ซึ่งประกอบด้วย ความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมส่งเสริมและพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นเจ้าของสินค้าและบริการที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นผลที่ได้จากการสำรวจช่วยให้ได้รับชุมชนต้นแบบเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิต ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืน

แนวคิด โมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) จึงได้รับการส่งเสริมให้เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชาติ โดยผนวกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) เข้ากับการสร้างนวัตกรรม เทคโนโลยี และการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า เพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจฐานรากและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ยั่งยืนอย่างไรก็ตาม การพัฒนาดังกล่าวจำเป็นต้องมีข้อมูลเชิงพื้นที่ที่สะท้อนศักยภาพ ความพร้อม และบริบทของแต่ละชุมชน เพื่อให้การวางแผนและดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนต้นแบบเป็นไปอย่างเหมาะสมและตรงจุด ที่ผ่านมามีโครงการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนต้นแบบหลายแห่ง แต่ยังขาดการสำรวจเชิงระบบเพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของหมู่บ้านหรือชุมชนที่สอดคล้องกับหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการพัฒนา BCG ข้อมูลดังกล่าวมีความจำเป็นต่อการกำหนดเกณฑ์คัดเลือกพื้นที่ต้นแบบเบื้องต้น ซึ่งจะใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนพัฒนาและขยายผลสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

จึงเกิดแนวคิดในการดำเนินการวิจัย “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิต ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืนของประเทศ” เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในยุคปัจจุบันต้องอาศัยข้อมูลเชิงพื้นที่ที่สะท้อนศักยภาพและความพร้อมของชุมชนในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) และโมเดลเศรษฐกิจ BCG

ดังนั้น โครงการวิจัยจึงจัดทำขึ้น เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเรียนรู้ และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนต่าง ๆ ในจังหวัดจันทบุรี อันจะนำไปสู่การพิจารณาคัดเลือก ชุมชนต้นแบบเบื้องต้น ที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผลจากการสำรวจจะเป็นฐานข้อมูลกลางเพื่อการวางแผนและกำหนดแนวทางการพัฒนา การสำรวจพื้นที่หมู่บ้านหรือชุมชนที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับหลักการดังกล่าว จึงมีความสำคัญในการจัดทำฐานข้อมูลความสำคัญของการสำรวจพื้นที่ตามหลัก SEP เพื่อ SDGs เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนต้นแบบ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเชิงลึกที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ สามารถใช้ประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสำรวจหมู่บ้านหรือชุมชนสำหรับการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิต ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืนตามแผนพัฒนา BCG

วิธีดำเนินการวิจัย

การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยเรื่อง การสำรวจพื้นที่หมู่บ้านหรือชุมชน เป้าหมายที่สอดคล้องกับเงื่อนไขการส่งเสริมพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) จังหวัดจันทบุรี ภายใต้โครงการการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืนของประเทศ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากร คือ ชุมชนในจังหวัดจันทบุรี โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) สาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอินทรีย์อำเภอแก่งหางแมว และอ.ส่วนหน้า เพื่อขอคำแนะนำหมู่บ้านเป้าหมายที่สนใจหรือมีความเหมาะสมในการดำเนินงานวิจัย ทำให้ได้ชุมชนที่มีคุณสมบัติคล้ายกัน จำนวน 3 ชุมชน ได้แก่ 1) วิสาหกิจชุมชนอำเภอแก่งหางแมว 2) กลุ่มโรงสีข้าวกล้องหมู่ 3 และ 3) ชุมชนแปลงใหญ่มั่งคุด เพื่อดำเนินการประเมินชุมชนคัดเลือกเป็นชุมชนต้นแบบ จากนั้นดำเนินการลงพื้นที่เพื่อประเมินชุมชนโดยใช้เครื่องมือ

แบบสำรวจหมู่บ้าน/ชุมชนเป้าหมาย ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) สาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอินทรีย์ อ.แก่งหางแมว และ อว.ส่วนหน้า เพื่อขอคำแนะนำหมู่บ้านเป้าหมายที่สนใจ หรือมีความเหมาะสมในการดำเนินงานวิจัย กลุ่มเป้าหมายในการศึกษานี้ เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบที่มีส่วนร่วมในการวิจัย และพัฒนางานแบบมีส่วนร่วมบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงฯ รวมทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนในจังหวัดจันทบุรีที่มีศักยภาพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยผ่านการแนะนำจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ธกส., สาธารณสุขจังหวัด, กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอินทรีย์ และ อว.ส่วนหน้า ซึ่งเสนอชุมชนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันจำนวน 3 ชุมชน ได้แก่

1. วิสาหกิจชุมชนอำเภอกงหางแมว
2. กลุ่มโรงสีข้าวกลองหมู่ 3
3. ชุมชนแปลงใหญ่มังคุด

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล ได้มาโดยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) (หทัยชนก พรอคเจริญ, 2555) คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอินทรีย์ ชุมชนแก่งหางแมว ต.เขาวงกต อ.แก่งหางแมว จ.จันทบุรี ซึ่งถูกเลือกให้เป็นชุมชนต้นแบบที่จะได้รับการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ตามแนวทางการพัฒนาด้วยโมเดล BCG ในสาขาสุขภาพและการแพทย์ พลังงานและวัสดุ และเกษตรและอาหาร การเลือกกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย ผู้วิจัยสามารถพิจารณาเลือกกลุ่มตัวอย่างได้เองโดยลักษณะของกลุ่มเลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย มีการลงพื้นที่สำรวจเป้าหมาย พบว่า หมู่บ้าน 1) สหกิจชุมชน อำเภอกงหางแมว ตำบล เขาวงกต อำเภอนายายอาม (คะแนน 91 ระดับปานกลาง(Gold) กลุ่มเป้าหมายเหมาะสม) 2) กลุ่มโรงสีข้าวกลอง หมู่ 3 ตำบลตะปอน อำเภอขลุง (คะแนน 61 ระดับปานกลาง (Gold) กลุ่มเป้าหมายเหมาะสม) 3) แปลงใหญ่ มังคุด ตำบลตะปอน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี (คะแนน 43 ระดับต่ำ (Silver)) เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีศักยภาพในระดับพร้อมต่อการพัฒนาไปสู่ชุมชนต้นแบบบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง (Gold) จุดเด่นของชุมชนที่เหมาะสมเป็นกลุ่มตัวอย่างของประชากรในพื้นที่ คือ ชุมชนกลุ่มตัวอย่างมีการดำเนินกิจกรรมโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาตั้งแต่เริ่มต้น มีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานเกษตรจังหวัด ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกในพื้นที่ชุมชนแก่งหางแมว ตำบลเขาวงกต อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ผู้นำชุมชน (เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) จำนวน 5 คน สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอินทรีย์ จำนวน 15 คน เกษตรกรในพื้นที่ทั่วไป จำนวน 10 คน รวม 30 คน

กลุ่มตัวอย่างได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกเฉพาะชุมชนที่มีศักยภาพระดับ Gold ตามเกณฑ์การประเมินชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) แบ่งชั้นเป็นผู้นำชุมชน สมาชิกวิสาหกิจ และเกษตรกร ก่อนสุ่มเลือกตามสัดส่วน ได้กลุ่มตัวอย่างรวม 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือแบบสำรวจหมู่บ้านหรือชุมชนเป้าหมายเพื่อใช้ในการทำวิจัย แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

- 1) กำหนดข้อมูลและตัวชี้วัดกำหนดว่าข้อมูลที่ต้องการ โดยการศึกษาและวิเคราะห์จากวัตถุประสงค์หรือปัญหาของการวิจัย ได้แก่ ตัวแปร ตัวแปรอิสระ ตัวแปรตาม และตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ตัวชี้วัด เป็นต้น
- 2) กำหนดแหล่งข้อมูล ได้แก่ กำหนดผู้ให้ข้อมูล ที่อยู่ในขอบเขต แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ หรือทุติยภูมิ เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วนและเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้
- 3) กำหนดกลุ่มตัวอย่าง
- 4) สร้างเครื่องมือแบบสำรวจหมู่บ้านหรือชุมชนเป้าหมายเพื่อใช้ในการทำวิจัย จากการศึกษาและวิเคราะห์ ตัวชี้วัดจากวัตถุประสงค์หรือปัญหาของการวิจัย
- 5) กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล ขนาดกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน
- 6) นำเครื่องมือแบบสำรวจฯ ที่สร้างขึ้น ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน แสดงความคิดเห็นและประเมินเครื่องมือพร้อม เขียนข้อเสนอแนะเพื่อนำไปพิจารณาปรับปรุงเครื่องมือแบบสำรวจให้ถูกต้อง
- 7) นำเครื่องมือแบบสำรวจฯ ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้วมาใช้กับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพที่จะต้องปรับปรุงและแก้ไขให้สามารถสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 8) ลงพื้นที่เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแผนการและกำหนดการที่และปรับเปลี่ยนวิธีการตามสถานการณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนเพียงพอและเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้สำหรับการทำวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1) เครื่องมือเชิงปริมาณ

แบบสำรวจหมู่บ้านหรือชุมชนเป้าหมาย (Questionnaire) เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชนใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจชุมชน : รายได้ การออม การรวมกลุ่มอาชีพ และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคมและจิตใจ : ความสามัคคี คุณธรรม ความเชื่อมั่นในหลักเศรษฐกิจพอเพียง 3) ด้านการเรียนรู้ : การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ 4) ด้าน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : การอนุรักษ์ การใช้พลังงานทดแทน และการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรธรรมชาติ

แบบสำรวจผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน และผ่านการทดสอบความชัดเจนของถ้อยคำ (Pretest) กับกลุ่มทดลอง ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อปรับปรุงถ้อยคำให้เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

2) เครื่องมือเชิงคุณภาพ

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ใช้สำหรับเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้นำชุมชนและผู้แทนภาคีเครือข่าย โดยมีประเด็นหลัก ดังนี้ บทบาทของชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจัยแห่งความสำเร็จและอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน แนวทางการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน การเชื่อมโยงกิจกรรมชุมชนกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยได้รับความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ทำวิจัยเป็นผู้แนะนำหรือให้คำปรึกษาเกี่ยวกับกลุ่มอาชีพของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เช่น วิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปชุมชน กลุ่มสตรีชุมชน เกษตรกร โอท็อป เป็นต้น ภาคีเครือข่าย เช่น เกษตรจังหวัด พัฒนาชุมชนจังหวัด พาณิชย์จังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด เกษตรอำเภอ พัฒนาชุมชนอำเภอ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาในพื้นที่ทำวิจัย โครงการศูนย์พัฒนาในพื้นที่ทำวิจัยศูนย์อำนวยการและประสานการพัฒนาในพื้นที่ทำวิจัย ศูนย์วิจัยในพื้นที่ทำวิจัย หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัย มีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1) ข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 3 ชุมชน ตามวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจงและแบ่งชั้น โดยนักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน

2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชนและผู้แทนหน่วยงานภาคี จำนวน 3 ชุมชน เพื่อเสริมความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่

ผู้ให้ข้อมูลและผู้สัมภาษณ์

ผู้ให้ข้อมูลและผู้สัมภาษณ์งานวิจัยครั้งนี้แยกผู้ให้ข้อมูลออกจากกลุ่มตัวอย่างเนื่องจากมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกัน โดย ผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) ได้แก่ ผู้นำหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ประธานชุมชน สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน และถูกใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก ส่วนผู้สัมภาษณ์ ได้แก่ นักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยซึ่งทำหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยไม่ถือเป็นกลุ่มตัวอย่างหรือตัวผู้ให้ข้อมูลของงานวิจัย

การแยกสองกลุ่มนี้ออกจากกลุ่มตัวอย่างทำให้เห็นความชัดเจนของบทบาทในกระบวนการวิจัย ซึ่งกลุ่มตัวอย่างใช้ตอบแบบสอบถามเชิงปริมาณ ส่วนผู้ให้ข้อมูลใช้ประกอบการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้การวิจัยมีความสมบูรณ์รอบด้าน

- 1) ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ภาติเครือข่าย ผู้นำหมู่บ้านหรือชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ประธานชุมชน สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้นำ หมู่บ้านหรือชุมชนที่เรียกชื่ออย่างอื่น
 - 2) ผู้สัมภาษณ์ ได้แก่ นักวิจัย นักสำรวจข้อมูล ผู้เก็บข้อมูล ที่ได้รับมอบหมายที่เรียกชื่ออย่างอื่น
- ในรอบระยะเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในแบบสำรวจ และการวิเคราะห์ค่าทางสถิติ โดยแบ่งเป็นระดับคะแนน ประยุกต์จากหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินผล การแปลความหมายตามเกณฑ์ของ Bloom (1971) โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ค่าระดับคะแนน

- ระดับสูง (Platinum)	คะแนนระหว่าง	101-150	คะแนน
- ระดับปานกลาง (Gold)	คะแนนระหว่าง	51-100	คะแนน
- ระดับต่ำ (Silver)	คะแนนระหว่าง	0-50	คะแนน

การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย ประยุกต์จากการแยกกลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises : SME) และกลุ่มผู้ประกอบการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) แยกออกเป็น 3 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มแรก Silver กลุ่มที่ 2 คือ Gold และกลุ่มสุดท้ายคือ Platinum สามารถแบ่งตามคุณลักษณะโดยอาศัย Goal (เป้าหมาย) Character (บุคลิกภาพ) Mindset (ความคิดเห็น) และ Need (ความต้องการ) แต่ละกลุ่มมีคุณลักษณะที่แตกต่างกันไป หากต้องเข้าไปทำงานร่วม/ช่วยเหลือ/แก้ปัญหา เช่น บุคลิกภาพของกลุ่มผู้ประกอบการ SME และ OTOP โดยทั่วไปจะมี 3 บุคลิกภาพย่อย (บัณฑิต อินดวงศ์, 2562) คือ

1. คิด คือ สามารถคิด เห็นเค้าโครงของตัวสินค้า/ผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่จะพัฒนา
2. ทำ คือ สามารถทำ/ผลิต/แปรรูป/ควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์
3. ขาย คือ สามารถทำธุรกิจเป็น คือ ขายของเพื่อให้เกิดการซื้อขาย

ทั้งนี้ ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและระดับศักยภาพของชุมชนในแต่ละด้าน ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นหลักที่ได้จากการสัมภาษณ์ แล้วสังเคราะห์ร่วมกับผลการสำรวจเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่สะท้อนภาพรวมของศักยภาพชุมชนและแนวทางการยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัย

ผลการสำรวจหมู่บ้านและชุมชนในจังหวัดจันทบุรี พบว่า ชุมชนแก่งหางแมว มีความสอดคล้องสูงสุดกับเงื่อนไขการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีศักยภาพพร้อมต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตด้วยแผนพัฒนา BCG จึงได้รับการคัดเลือกเป็น “ชุมชนต้นแบบ” สำหรับขับเคลื่อนการพัฒนาต่อไป

1) ศักยภาพพื้นฐานของชุมชน การประเมินศักยภาพ 4 ด้าน พบว่าอยู่ในระดับดีทุกด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ: มีกลุ่มผลิตภัณฑ์อินทรีย์และสมุนไพรที่สร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง ด้านสังคมและจิตใจ: ผู้นำเข้มแข็ง มีการทำงานร่วมกันของกลุ่มชุมชน ด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม: ชุมชนเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ เช่น IoT และพลังงานแสงอาทิตย์ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: มีจิตสำนึกอนุรักษ์ และมีการใช้พลังงานทดแทนในกิจกรรมชุมชน

2) ความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) ชุมชนมีความสามารถพึ่งตนเอง ใช้ข้อมูลจริงในการวางแผนพัฒนา และดำเนินกิจกรรมตามหลักการทรงงาน เช่น การระเบิดจากภายใน การทำงานแบบองค์รวม การมีส่วนร่วม และการจัดการความรู้ในชุมชน

3) ความพร้อมต่อการพัฒนาแบบ BCG ผลการสำรวจชี้ว่าชุมชนมีศักยภาพครบทั้งสามด้านของBCG ได้แก่ Bio Economy: การผลิตสมุนไพรและเกษตรอินทรีย์ Circular Economy: การแปรรูปเพิ่มมูลค่าผลผลิต Green Economy: การใช้พลังงานทดแทนเพื่อลดต้นทุนและเสริมความยั่งยืน

4) ความเชื่อมโยงกับ SDGs การดำเนินงานของชุมชนสอดคล้องกับเป้าหมาย SDG 6, SDG 7 และ SDG 12 ได้แก่ การจัดการน้ำและสุขาภิบาล การใช้พลังงานสะอาด การผลิตและบริโภคอย่างยั่งยืน สรุปผลตามวัตถุประสงค์การสำรวจหมู่บ้านและชุมชนในจังหวัดจันทบุรีพบว่า ชุมชนแก่งหางแมว เป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมสูงสุดต่อการพัฒนาเป็น “ชุมชนต้นแบบ” เพราะมีศักยภาพในทุกด้านทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถต่อยอดด้วยโมเดล BCG เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

การเปรียบเทียบคะแนนผลการประเมินศักยภาพชุมชนต้นแบบทั้ง 3 แห่ง

ด้านการประเมิน	วิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอินทรีย์ อ.แก่งหางแมว	กลุ่มโรงสีข้าวกล้อง หมู่ 3 ต.ตะปอน	แปลงใหญ่มังคุด ต.ตะปอน	สรุปจุดแข็ง/จุดที่ควรพัฒนา
1. ด้านจิตใจและสังคม	24 คะแนน	20 คะแนน	18 คะแนน	แก่งหางแมวมีการรวมกลุ่มและมีจิตอาสาเข้มแข็ง
2. ด้านเศรษฐกิจ	22 คะแนน	18 คะแนน	12 คะแนน	แก่งหางแมวมีระบบบัญชีครัวเรือนและอาชีพเสริมมั่นคง
3. ด้านการเรียนรู้	25 คะแนน	15 คะแนน	8 คะแนน	มีศูนย์เรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีในพื้นที่

การเปรียบเทียบคะแนนผลการประเมินศักยภาพชุมชนต้นแบบทั้ง 3 แห่ง (ต่อ)

ด้านการประเมิน	วิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอินทรีย์ อ.แก่งหางแมว	กลุ่มโรงสีข้าวกล้อง หมู่ 3 ต.ตะปอน	แปลงใหญ่มังคุด ต.ตะปอน	สรุปจุดแข็ง/จุดที่ควรพัฒนา
4. ด้านทรัพยากร				
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	20 คะแนน	8 คะแนน	5 คะแนน	ดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์และใช้พลังงานทดแทน
คะแนนรวม (150 คะแนน)	91 (Gold)	61 (Gold)	43 (Silver)	

ชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอินทรีย์อำเภอแก่งหางแมวจ.จันทบุรี มีผลผลิตและผลลัพธ์ดังนี้

ผลผลิต

1. ระบบเพิ่มประสิทธิภาพการสังเคราะห์แสงสำหรับการปลูกพืชในโรงเรือนด้วยแสงประดิษฐ์จากหลอดไฟ LED โดยใช้ไฟฟ้าจากระบบผลิตไฟฟ้าด้วยแสงอาทิตย์
2. ข้อมูลที่สำคัญด้านความปลอดภัยของวัตถุดิบสมุนไพรและสารออกฤทธิ์ที่เป็นประโยชน์
3. ตู้ควบคุมปั๊มน้ำด้วย IoT สำหรับการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์
4. เพจประชาสัมพันธ์อีเล็คทรอนิกส์”สมุนไพรอินทรีย์อำเภอแก่งหางแมว”
5. ลิงค์ <https://web.facebook.com/Keangthaiherb>
6. ระบบควบคุมโรงตากสมุนไพรพลังงานแสงอาทิตย์
7. ระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อลดค่าไฟฟ้าในกระบวนการผลิตสมุนไพรและการทำกิจกรรมกลุ่ม 1 ระบบ
8. รูปแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์สมุนไพรน้ำมันเขียว

ผลลัพธ์

1. กลุ่มวิสาหกิจได้ระบบควบคุมการปลูกพืชในโรงเรือนด้วยแสงประดิษฐ์จากหลอดไฟ LED เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโดยใช้ไฟฟ้าจากระบบผลิตไฟฟ้าด้วยแสงอาทิตย์
2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ข้อมูลที่สำคัญด้านความปลอดภัยของวัตถุดิบสมุนไพรและสารออกฤทธิ์ที่เป็นประโยชน์เพื่อนำไปส่งเสริมการค้า และการปรับปรุงประสิทธิภาพ
3. ช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์และอำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการการปลูกพืช
4. ช่วยในการประชาสัมพันธ์สินค้าให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าและเพิ่มช่องทางในการขายส่งผลให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น
5. ชุมชนได้โรงตากสมุนไพรพลังงานแสงอาทิตย์ที่มีประสิทธิภาพในการใช้งานมากขึ้น ช่วยลดรายจ่ายค่าไฟฟ้า ได้สมุนไพรที่มีคุณภาพมากขึ้นและผลิตสมุนไพรได้จำนวนมากขึ้น

6. สามารถช่วยในการลดต้นทุนด้านพลังงานไฟฟ้าได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 25

7. บรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์สมุนไพรน้ำมันเขียวมีรูปแบบที่น่าสนใจขึ้นผู้บริโภคมีความพึงพอใจมากขึ้นส่งผลทำให้มีการจำหน่ายมากขึ้น และมีรายได้เพิ่มขึ้นในชุมชน

กิจกรรมการอบรมชุมชนต้นแบบในเรื่องการพัฒนาชุมชนตามแนวคิด BCG ในการเพิ่มมูลค่าจากทรัพยากรท้องถิ่น

การดำเนินงานวิจัย คณะผู้วิจัยได้มีการอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้ ในการพัฒนาชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ในการนำแนวคิดแบบ BCG มาต่อยอดและพัฒนาไปสู่มูลค่าสูงของประเทศส่งผลให้ชุมชนต้นแบบที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการทั้งทางตรงและทางอ้อมได้มีการนำองค์ความรู้และเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ให้เกิดความยั่งยืนมากขึ้นโดยมุ่งเน้นไปในทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจจากทรัพยากรเดิมหรือทุนเดิมของชุมชน พร้อมความร่วมมือจากผู้ประกอบการในการดำเนินธุรกิจอย่างรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพและทางวัฒนธรรมที่ค่อนข้างสูงและแตกต่าง เช่น วิถีชีวิตชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น การประกอบอาชีพ การเกษตรกรรม รวมถึงความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติที่เป็นต้นทุนที่สามารถต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

ด้วยผลของการอบรมและการได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยแนวคิดแบบ BCG ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการผสมผสานของการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green) เน้นการลงมือปฏิบัติให้เกิดผลลัพธ์เป็นรูปธรรม โดยในกิจกรรมในพื้นที่ชุมชนต้นแบบมีการนำเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio-Economy) ด้วยการนำองค์ความรู้ และเทคโนโลยีมาพัฒนาต่อยอดต้นทุนเดิมของชุมชน เช่น ฝักรวมของชุมชนบ้านดอยกอย ชุมชนต้นแบบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อสร้างมูลค่าและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยได้ผลผลิตที่มีคุณภาพมากขึ้นการนำแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ซึ่งชุมชนต้นแบบมีการหมุนเวียนปัจจัยการผลิตเพื่อลดของเสียและมลภาวะที่จะเกิดขึ้น มีการอบรมการใช้วัสดุทางเลือกพลังงานหมุนเวียน การใช้ซ้ำ ภายใต้แนวคิดการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือสิ้นเปลืองที่สุด ในกิจกรรมของชุมชน ในกิจกรรมการยกระดับคุณภาพชีวิตภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยโมเดลสีเขียวของจังหวัดสมุทรสงคราม และการนำแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนในการรักษาสีเขียวอย่างสมดุล โดยการสร้างค่านิยมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนผ่านการประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปว่า ชุมชนแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพเหมาะสมต่อการพัฒนาเป็น “ชุมชนต้นแบบเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิต ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ

สู่ความยั่งยืนตามโมเดล BCG” โดยมีความโดดเด่นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงมีความพร้อมต่อการบูรณาการเทคโนโลยี องค์ความรู้ และหลักการพัฒนายั่งยืนในระดับชุมชน ข้อมูลเชิงปริมาณชี้ว่าชุมชนมีศักยภาพระดับดีในทั้งสี่ด้าน ขณะที่ข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุนว่าผู้นำชุมชน มีความเข้มแข็ง ประชาชนมีส่วนร่วมสูง และมีกลไกการจัดการตามหลัก SEP และ BCG เช่น การผลิต สมุนไพรอินทรีย์ การลดต้นทุนด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ และการแปรรูปเพิ่มมูลค่า

ผลการดำเนินงานในวัตถุประสงค์ ผลการสำรวจการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิต ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่ความยั่งยืน สามารถสรุปผลการดำเนินงาน จ.จันทบุรี ชุมชนแก่งหางแมว อำเภอแก่งหางแมว ต.เขาวงกต อ.แก่งหางแมว ดังนี้

กิจกรรม การพัฒนาชุมชนต้นแบบเกษตรอินทรีย์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจ ชุมชนอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวคิดของ BCG

หลักการทรงงาน บนพื้นฐาน SEP ได้แก่ 1) ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ 2) ระเบิดจากข้างใน 3) ทำตามลำดับขั้น 4) องค์กรรวม 5) ทำให้ง่าย 6) การมีส่วนร่วม 7) การพึ่งพาตนเอง

ด้าน BCG ได้แก่ Bio Economy, Circular Economy, Green Economy

เป้าหมาย SDGs ได้แก่ SDG 6, SDG 7, SDG 12

ผลการสำรวจเชิงปริมาณและการอภิปราย

ผลการสำรวจจากแบบสอบถามใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคมและจิตใจ 3) ด้านการเรียนรู้ และ 4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

พบว่า ชุมชนทั้ง 3 แห่ง มีศักยภาพในระดับแตกต่างกัน โดยเฉพาะวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอินทรีย์ อำเภอแก่งหางแมว ได้คะแนนรวมสูงสุด 91 คะแนน (ระดับ Gold) ซึ่งสูงกว่าชุมชนอื่นในทุกด้าน

1) ด้านเศรษฐกิจ พบว่าชุมชนแก่งหางแมวมีการจัดทำบัญชีครัวเรือน การรวมกลุ่มอาชีพ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้มีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 10 ต่อปี อันสอดคล้องกับแนวคิดของ Bloom (1971) ที่กล่าวว่าการบริหารจัดการชุมชนที่มีการมีส่วนร่วมจะนำไปสู่ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนแปลงใหญ่มังคุดที่ได้คะแนนต่ำ (43 คะแนน) พบว่าปัญหาหลักอยู่ที่การบริหารต้นทุนและการตลาดที่ยังไม่เป็นระบบ

2) ด้านสังคมและจิตใจ ทั้งสามชุมชนมีความร่วมมือในระดับดี แต่ชุมชนแก่งหางแมวมีความโดดเด่นด้าน “การรวมกลุ่มจิตอาสา” และ “การมีผู้นำทางความคิด” ซึ่งสะท้อนความเข้มแข็งของทุนทางสังคม (Social Capital) ตามแนวคิดของ Putnam (1993)

3) ด้านการเรียนรู้ คะแนนในด้านนี้ของชุมชนแก่งหางแมวสูงสุด เนื่องจากมีศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตสมุนไพร จึงถือเป็น “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” ที่พร้อมต่อการขยายผลสู่พื้นที่อื่น

4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนแก่งหางแมวมีการใช้พลังงานแสงอาทิตย์และระบบบำบัดน้ำเสียในกระบวนการผลิต จึงได้คะแนนสูงสุดในด้านนี้ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมาย SDG 7 (พลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้) และ SDG 12 (การบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน)

อภิปรายผลโดยรวมเชิงปริมาณ ข้อมูลเชิงปริมาณชี้ให้เห็นว่า ชุมชนแก่งหางแมวมีจุดแข็งในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการต่อยอดสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ส่วนชุมชนอื่น ๆ ยังขาดความพร้อมด้านเทคโนโลยีและการจัดการทรัพยากร จึงควรได้รับการสนับสนุนด้านองค์ความรู้และการบริหารจัดการ ในการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ที่พบในพื้นที่สอดคล้องกับ UN ESCAP (2020) ซึ่งระบุว่าพลังงานสะอาดระดับชุมชนช่วยเร่งการบรรลุ SDG 7 และ SDG 12 ได้อย่างมีนัยสำคัญ

ผลการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพและการอภิปราย

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและภาคีเครือข่ายจำนวน 10 คน พบประเด็นสำคัญ 3 ด้าน สอดคล้องกับตัวแปรการวิจัย ดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจและการบริหารจัดการชุมชน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอินทรีย์ช่วยสร้างรายได้หมุนเวียนในชุมชน เช่น การผลิตยาสมุนไพรและน้ำมันเขียว ทำให้เกิดการจ้างงานในพื้นที่ และสามารถเชื่อมโยงกับโรงพยาบาลอภัยภูเบศร ซึ่งสอดคล้องกับหลัก “ระเบิดจากภายใน” ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2) ด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าชุมชนต้องการเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เช่น ระบบควบคุมปริมาณน้ำด้วย IoT และการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ ซึ่งเป็นแนวทางพัฒนาที่ตอบโจทย์ผลการสำรวจด้านการเรียนรู้ที่ยังมีจุดต้องปรับปรุง

3) ด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงาน ผู้นำชุมชนเห็นว่าปัญหาหลักคือค่าใช้จ่ายพลังงานสูง จึงมีแนวคิดปรับใช้พลังงานทดแทนเพื่อลดต้นทุน ซึ่งนำไปสู่การออกแบบแผนพัฒนาในข้อ 1 และ 6 ได้แก่ “ระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์” และ “ระบบออนกริดสำหรับศูนย์เรียนรู้”

อภิปรายผลโดยรวมเชิงคุณภาพ ข้อมูลเชิงคุณภาพยืนยันผลการสำรวจเชิงปริมาณ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงระหว่างปัญหาที่พบกับแผนการพัฒนา 6 ด้านของโครงการ แสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานของชุมชนแก่งหางแมวมีทิศทางการพัฒนาที่ต่อยอดจากข้อมูลจริง ไม่ใช่การกำหนดโครงการโดยสมมติ

จากการบูรณาการข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่า “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิต” มีแกนกลางอยู่ที่การใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเครื่องมือในการจัดการตนเอง โดยมีเทคโนโลยี BCG และนวัตกรรมชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนสู่ความยั่งยืน ผลการศึกษานี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จไม่ได้เกิดจากการสนับสนุนจากภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจาก “ทุนทางสังคม” และ “กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน”

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการสำรวจพบว่า ชุมชนแก่งหางแมวมี “ทุนชุมชนเข้มแข็ง” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการจัดการความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่มุ่งค้นหาชุมชนต้นแบบที่เหมาะสมต่อการขับเคลื่อนคุณภาพชีวิตด้วย SEP และ BCG

มีผลประเมินด้านจิตใจและสังคมภาพรวมในระดับชุมชนที่ดี เช่น 1) มีความสามัคคีและความร่วมมือของคนในหมู่บ้าน 2) มีข้อปฏิบัติของหมู่บ้าน 3) มีกองทุนในรูปแบบ สวัสดิการแก่สมาชิก 4) ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย 5) มีคุณธรรม จริยธรรม 6) คนในหมู่บ้านเป็นชุมชนปลอดอบายมุข/ชุมชนรักษาศีลห้า 7) มีความเชื่อมั่นในปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง

มีผลประเมินด้านเศรษฐกิจในเกณฑ์ที่ดี เช่น 1) มีการจัดทำบัญชี คร่าวเรือน 2) มีกิจกรรมลดรายจ่ายและสร้างรายได้ 3) มีการรวมกลุ่มพัฒนา อาชีพหลักของหมู่บ้าน 4) มีกิจกรรมการออมที่หลากหลาย 5) มีการดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มที่มีการดำเนินงานใน ลักษณะเดียวกับรูปแบบวิสาหกิจชุมชน สอดคล้องกับ ธรรมนูญ พงศ์ศิริ (2564) ที่พบว่า “ความเข้มแข็งของผู้นำและทุนทางสังคม” เป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

มีผลประเมินด้านการเรียนรู้ เช่น 1) มีข้อมูลชุมชน 2) มีการใช้ประโยชน์จากข้อมูลชุมชนและแผนชุมชน 3) มีการค้นหาและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างคุณค่า 4) มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในชุมชน 5) มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับศักยภาพของหมู่บ้านหรือชุมชน 6) มีการสร้างเครือข่ายภาคีการพัฒนา 7) มีการปฏิบัติตาม หลักการของการพึ่งตนเอง สอดคล้องกับ จุฑามาศ วรรณทอง (2563) ที่ชี้ว่าชุมชนที่มีการรวมกลุ่มผลิต เช่น เกษตรอินทรีย์ และสมุนไพรท้องถิ่นมีศักยภาพต่อการพัฒนา BCG

มีผลประเมินด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 1) มีจิตสำนึกของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม 2) มีกลุ่ม/องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม 3) มีการใช้พลังงานทดแทนสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ของชุมชน 4) มีการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เพื่อการขับเคลื่อนกิจกรรมแต่ละพื้นที่โดยชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อระดมความคิดการจัดตั้งคณะทำงานร่วมในการพัฒนาชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง การแบ่งบทบาทหน้าที่ การร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน โดยกลไกการจัดการพัฒนาโดยชุมชนจะส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนเองและความยั่งยืนหลังดำเนินงาน

การพัฒนาชุมชนต้นแบบเกษตรอินทรีย์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวคิดของ BCG ชุมชนแก่งหางแมว อำเภอแก่งหางแมว ตำบลเขาวงกต อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

จากการวิจัยเพื่อศึกษาศักยภาพชุมชนทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนต้นแบบเกษตรอินทรีย์ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนารูปแบบการจัดการข้อมูลสารสนเทศสำหรับการบริหาร

จัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และพัฒนาประสิทธิภาพกระบวนการผลิตเกษตรอินทรีย์ด้วยเทคโนโลยี และนวัตกรรมโดยมีกิจกรรมในการดำเนินโครงการดังนี้

1) พัฒนาประสิทธิภาพกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ด้วยเทคโนโลยีด้านและนวัตกรรม (การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชผักในโรงเรือนด้วยแสงประดิษฐ์) โดยการปรับปรุงระบบไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์เดิมซึ่งมีระบบประจุพลังงานไฟฟ้าไว้กับแบตเตอรี่ แต่พบว่ามีการใช้ เนื่องจากอินเวอร์เตอร์มีขนาดเพียง 1.5 kVA ไม่สามารถรองรับเครื่องจักรที่เป็นมอเตอร์ได้ อีกทั้งมีรอบการใช้งานเพียงสัปดาห์ละ 1 ครั้งโดยประมาณ ทางคณะผู้วิจัยจึงได้เสนอให้นำพลังงานไฟฟ้าจากแบตเตอรี่ดังกล่าวซึ่งมีอยู่แล้วไปใช้กับระบบแสงสว่างที่ใช้ในการปลูกพืชในโรงเรือนและติดตั้งหลอด LED สำหรับปลูกพืชผัก ใช้โคม LED ขนาด 85 W จำนวน 6 โคม ซึ่งสามารถความเข้มของแสงสูงสุดถึง 1000 lux ที่ระดับผิวดิน โดยมีการควบคุมการทำงานแบบอัตโนมัติด้วยสวิตช์แบบตั้งเวลาปิดเปิด

2) ตรวจสอบคุณภาพของวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพรอินทรีย์ โดยการส่งตัวอย่างผลิตภัณฑ์สมุนไพร ไปทดสอบคุณภาพ ณ บริษัทห้องปฏิบัติการกลาง (ประเทศไทย) จำกัด และอยู่ในระหว่างการรอผลการทดสอบ หากกระบวนการเสร็จสิ้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะได้ข้อมูลที่สำคัญสำหรับวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพรอินทรีย์เพื่อนำไปส่งเสริมการจำหน่าย และการปรับปรุงประสิทธิภาพ

3) พัฒนาประสิทธิภาพกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ด้วยเทคโนโลยีด้านและนวัตกรรม (การพัฒนาระบบควบคุมปั้มน้ำด้วย IoT) ซึ่งก่อนดำเนินการพบว่าการควบคุมปั้มน้ำยังต้องใช้สะพานไฟ (คัตเอาต์) ซึ่งไม่มีระบบป้องกันมอเตอร์ไหม้ อีกทั้งยังไม่ปลอดภัยต่อการใช้งาน จึงได้ออกแบบระบบตู้ควบคุมมอเตอร์ปั้มน้ำที่สามารถป้องกันกระแสเกินซึ่งเป็นสาเหตุทำให้มอเตอร์ไหม้ มีความปลอดภัยในการใช้งาน สามารถควบคุมการทำงานได้ทั้งแบบด้วยมือและผ่านโทรศัพท์มือถือ เมื่อสิ้นกระบวนการก็จะเกิดระบบควบคุมปั้มน้ำสำหรับการผลิตของกลุ่มวิสาหกิจได้รับการพัฒนาสู่รูปแบบการควบคุมการทำงานด้วย IoT เพื่อความสะดวก ปลอดภัยและลดเวลาในการทำงาน

4) พัฒนารูปแบบการจัดการข้อมูลสารสนเทศสำหรับการบริหารจัดการและประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยวิสาหกิจชุมชนได้รับการพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์สมุนไพร น้ำมันเขียว และเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรด้วยเทคโนโลยีโลกภาษาเสมือนจริง (AR/VR) ทำให้มีโอกาสนในการเข้าถึงผลิตภัณฑ์สินค้าได้มากขึ้น

5) พัฒนาประสิทธิภาพกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ด้วยเทคโนโลยีด้านและนวัตกรรม (การพัฒนาระบบควบคุมโรงตากสมุนไพรพลังงานแสงอาทิตย์) ซึ่งทีมวิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน ได้แก่การเพิ่มประสิทธิภาพการไหลเวียนของอากาศ ลดการรั่วไหลเข้าของน้ำฝนในช่วงฤดูฝน การติดตั้งระบบวัดค่าอุณหภูมิและความชื้นในโรงตากสมุนไพร เพื่อบันทึกและตรวจสอบค่าอุณหภูมิและความชื้นผ่านโทรศัพท์มือถือ ทำให้สะดวกต่อการตรวจสอบวิเคราะห์คุณภาพการตากสมุนไพรในเบื้องต้นของผู้ใช้งาน และชุมชนก็จะได้โรงตากสมุนไพรพลังงานแสงอาทิตย์ที่มีประสิทธิภาพในการใช้งานมากขึ้น

6) ติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ระบบออนกริด โดยจากการวิเคราะห์การใช้พลังงานของศูนย์เรียนรู้พบว่าค่าไฟฟ้าในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์เรียนรู้ประมาณ 2,500- 3,000 บาทต่อเดือน อุปกรณ์ไฟฟ้าที่จำเป็นต้องใช้ ได้แก่ ตู้เย็นสำหรับแช่สมุนไพร ของคลินิกแพทย์แผนไทย และอุปกรณ์อื่น ๆ บ้าง นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มยังมีความต้องการ เรียนรู้การทำงานและการติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์แบบออนกริด ทางคณะผู้วิจัยจึงได้ออกแบบติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ขนาด 1.6 kW เพื่อเป็นชุดสาธิตสำหรับการเรียนรู้และผลิตไฟฟ้าเพื่อลดต้นทุนด้านพลังงานให้กับศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแห่งนี้ โดยพบว่าจากการทำงานเป็นระยะเวลา 10 วัน ระบบสามารถผลิตไฟฟ้าได้ 82 หน่วย คิดเป็นเงิน 412 บาท จึงคาดว่าจะสามารถลดต้นทุนด้านพลังงานไฟฟ้าได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจจะได้ระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ระบบออนกริดติดตั้งเพื่อลดค่าไฟฟ้าในกระบวนการผลิตสมุนไพรและการทำกิจกรรมกลุ่ม 1 ระบบ ลดต้นทุนด้านพลังงานไฟฟ้าได้ร้อยละ 30 ผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมทั้ง 7 ชุมชนได้มีนำหลักการทรงงาน 23 ข้อของในหลวง ร.9 ไปยึดถือปฏิบัติในการดำเนินรวมทั้งสิ้น 14 ข้อ ดังข้อที่ 1. จะทำอะไรต้องศึกษาข้อมูลให้เป็นระบบ 2. ระเบิดจากภายใน 5. ภูมิสังคม ภูมิศาสตร์ สังคมศาสตร์ 6. ทำงานแบบองค์รวม 7. ไม่ติดตำรา 9. ทำให้ง่าย 10. การมีส่วนร่วม 11. ต้องยึดประโยชน์ ส่วนรวม 12. บริการที่จุดเดียว 17. การพึ่งพา 19. เศรษฐกิจพอเพียง 21. ทำงานอย่างมีความสุข ตนเอง 22. ความเพียร 23. รู้รักสามัคคี ทำให้การทำงานได้บรรลุเป้าหมายตามแนวปฏิบัติของพระองค์ และครอบคลุมประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG โดยตอบโจทย์เป้าหมายความยั่งยืนจำนวน 7 เป้าหมาย ดังข้อเป้าหมายดังนี้ SDG 1 ขจัดความยากจนทุกรูปแบบในทุกพื้นที่ SDG 2 ยุติความหิวโหยฯ SDG 6 สร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้มีน้ำฯ SDG 7 สร้างหลักประกันให้ทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานฯ SDG 8 ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องฯ SDG10 ลดความไม่เสมอภาคฯ SDG12 สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน

ผลการนำขบวนการและนวัตกรรมไปใช้ในการยกระดับคุณภาพชีวิต พบว่าชุมชนต่าง ๆ มีกลยุทธ์ทางการตลาดที่ดีขึ้น ได้โมเดลธุรกิจในด้านต่าง ๆ เช่น การเกษตร การท่องเที่ยว การขายยุคดิจิทัล สร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เกิดต้นแบบศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยโมเดลสีเขียว พบสูตรการย้อมครามจากภูมิปัญญาชาวบ้านและหลักการทางวิทยาศาสตร์ในการก่อหม้อคราม ผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่เกิดจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ แบบลายผ้าต่าง ๆ ในรูปแบบดิจิทัล ระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานทดแทน ผลิตต้นแบบสินค้า AR Marketing ต้นแบบจุดท่องเที่ยวด้วยเทคโนโลยีโลกเสมือน ผสานโลกแห่งความจริง (AR/VR) ต้นแบบนวัตกรรมตู้อบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์เทคนิคการเลือก และออกแบบบรรจุภัณฑ์ ได้เว็บแอปพลิเคชันเพื่อการท่องเที่ยว ระบบเพิ่มประสิทธิภาพการสังเคราะห์แสงสำหรับการปลูกพืชในโรงเรือนด้วยแสงประดิษฐ์ ควบคุมปริมาณน้ำด้วย IOT เพจประชาสัมพันธ์อิเล็กทรอนิกส์ “สมุนไพร” ระบบควบคุมโรงตากสมุนไพร

ผลการวิเคราะห์การยกระดับเศรษฐกิจภาพรวมในพื้นที่พบว่า ชุมชนมีรายได้มวลรวมมากกว่าร้อยละ 10 ซึ่งส่วนใหญ่มาจาก การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การเพิ่มขึ้นจำนวนนักท่องเที่ยวทำให้เกิดรายจ่ายให้กับคนในชุมชน การใช้พลังงานทดแทนเพื่อลดรายจ่าย การขายสินค้าบนแพลตฟอร์มออนไลน์ เป็นต้น

ผลการวิจัยชี้ชัดว่าชุมชนแก่งหางแมวมีศักยภาพเหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบเนื่องจากมีทุนชุมชนเข้มแข็ง ผู้นำมีวิสัยทัศน์ ประชาชนมีส่วนร่วม และสามารถบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับโมเดลเศรษฐกิจ BCG ได้อย่างสอดคล้องกับลักษณะชุมชนจริง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากงานวิจัยทั้งในประเทศและระดับสากล ผลลัพธ์ดังกล่าวจึงสอดคล้องกับชื่อเรื่อง วัตถุประสงค์ และบทคัดย่อของงานวิจัยอย่างครบถ้วน และสะท้อนว่านวัตกรรมชุมชนร่วมกับฐานทรัพยากรท้องถิ่นสามารถนำไปสู่ความยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม

สรุปผลการยกระดับ

ด้านรายได้ จากการที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้มีการลงนามกับโรงพยาบาลอภัยภูเบศ โดยมียอดการสั่งซื้อสมุนไพรเพิ่มขึ้นจากยอดคำสั่งซื้อสมุนไพรอบแห้งจาก 1,000 กิโลกรัม เพิ่มขึ้นเป็น 1,500 กิโลกรัม ส่งผลทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจาก 180,000 บาท เพิ่มขึ้นเป็น 270,000 บาท และมีรายได้จากการขายน้ำมันเขียวเพิ่มขึ้นจาก 1,200 บาท เพิ่มขึ้นเป็น 2,400 บาท

ด้านการลดรายจ่ายด้านการใช้ทรัพยากร ก่อนดำเนินโครงการศูนย์เรียนรู้ของชุมชนมีรายจ่ายค่าไฟฟ้าเดือนละ 2,800 บาท และเมื่อมีการดำเนินโครงการมีการติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ให้กับศูนย์เรียนรู้ของชุมชนส่งผลทำให้รายจ่ายค่าพลังงานไฟฟ้าลดลงเหลือ เดือนละ 2,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 28.50 และเมื่อประเมินศักยภาพการประหยัดพลังงานในรอบ 1 ปี คาดว่าจะสามารถลดค่าพลังงานไฟฟ้าได้ประมาณ 9,500 บาท

ด้านการผลิตชุมชนมีศักยภาพในการผลิตมากขึ้นสามารถเพิ่มจำนวนรอบการปลูกพืชผักมากขึ้นจากการส่งเสริมเทคโนโลยีการใช้แสงประดิษฐ์ซึ่งใช้พลังงานไฟฟ้าจากแสงอาทิตย์สำหรับการปลูกพืชในโรงเรือน พบว่าผักมีการเจริญเติบโตเร็วกว่าการปลูกแบบปกติถึงร้อยละ 30 ทำให้สามารถเพิ่มรอบการผลิตได้มากขึ้น (จาก 7 รอบเป็น 10 รอบต่อปี) และจะทำให้มีรายได้จากการจำหน่ายพืชผัก เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ เป็นเงินประมาณ 10,500 บาทต่อปี (เฉพาะผลผลิตในโรงเรือนต้นแบบ) สำหรับการตากสมุนไพร ทำให้สามารถควบคุมอุณหภูมิและความชื้นในโรงตากได้อย่างเหมาะสม ส่งผลต่อการเพิ่มคุณภาพของสมุนไพรมากขึ้นเนื่องจากสารสำคัญมีความสูญเสียน้อยลง ทำให้ลูกค้ามีความพึงพอใจต่อคุณภาพของสมุนไพรและจะส่งผลดีในภาพรวม ทำให้เพิ่มยอดการสั่งซื้อสมุนไพรต่อไป

ด้านการแปรรูป มีการนำสมุนไพรมาแปรรูปเป็นน้ำมันเขียว (หริตะปาล) ซึ่งเป็นน้ำมันเย็นมีการพัฒนารูปแบบการบรรจุ ส่งผลทำให้ผู้บริโภคพอใจและชื่นชอบผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น มีการช่วยประชาสัมพันธ์

และเพิ่มยอดขายได้เพิ่มขึ้นจากที่เคยขายได้ 100 ขวดเพิ่มเป็น 200 ขวด ต่อเดือนทำให้สร้างรายได้เพิ่มขึ้นประมาณ 12,000 บาทต่อเดือน หรือ 144,000 บาทต่อปี

ด้านการตลาด มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่น เฟสบุ๊ค ไลน์ และเพจของกลุ่มส่งผลให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์ได้ง่ายขึ้น และสามารถสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ได้มากขึ้นดังที่ได้กล่าวไว้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรมีการขยายขอบเขตของประชากรในการวิจัยครั้งต่อไป เพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยชุมชนต้นแบบสู่ชุมชนอื่น
2. ควรแบ่งกลุ่มชุมชนต้นแบบที่มีบริบทพื้นที่คล้ายกันในแต่ละจังหวัด เพื่อให้เห็นกลไกการทำงานในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งเพื่อให้ชุมชนได้พึ่งพาการบริหารร่วมกันในอนาคต
3. ควรมีการทำวิจัยให้ผู้นำชุมชน หรือกลุ่มการพัฒนากิจกรรมในชุมชนต่าง ๆ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจประเศมวลใหญ่ด้วยชุมชนเอง
4. ควรทำการวิจัยตัวบุคคลที่เป็นแบบอย่างของการพัฒนาชุมชนเชิงลึกถึงการมีประสบการณ์ต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการพัฒนารูปแบบ BCG สู่เป้าหมายความยั่งยืน เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณชน
5. เป็นต้นแบบให้กับหน่วยงานภาครัฐ นำข้อมูลไปนำไปใช้ในการกำหนดกำหนดแผนนโยบายกลยุทธ์ทางการตลาดทั้งเชิงรุกและเชิงรับให้สอดคล้องพฤติกรรมและตอบสนองความคาดหวังของนักท่องเที่ยวที่เน้นความคุ้มค่าด้านประสบการณ์ สู่ระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาคและระดับประเทศ
6. จัดประชุมแกนนำชุมชน สมาชิกกลุ่ม ชาวบ้าน ตลอดถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแจ้งให้ทราบถึงผลการดำเนินโครงการ เพื่อเตรียมการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกัน ให้เกิดมูลค่าเพิ่มจากอัตลักษณ์ของชุมชน ยกกระดับสินค้า อาหารพื้นถิ่น และสร้างรายได้ให้กับชุมชน ได้นำองค์ความรู้และบทบาทในการสนับสนุนชุมชนที่เกิดไปขยายผลให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ท้องถิ่นและชุมชนอื่น
7. หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการและชุมชน ได้นำข้อมูลด้านบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนและด้านการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพให้กับชุมชน
8. นำเสนอโมเดลการพัฒนาชุมชนต้นแบบภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวคิดแบบ BCG ในการสร้างศักยภาพการแข่งขันแบบบูรณาการสู่การเพิ่มคุณค่าและมูลค่าบนฐานมรดกของ

ชุมชน ผู้สาธารณะชน รวมถึงการนำเสนอผลการดำเนินงานในการประชุมสัมมนาระดับชาติ และนานาชาติ หรือจัดทำเป็นบทความส่งไปตีพิมพ์ทั้งในประเทศ ต่างประเทศ

9. พัฒนาชุมชนต้นแบบเป็นพื้นที่ศึกษาดูงานการจัดการการชุมชนภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวคิดแบบ BCG ให้กับ นักเรียน นักศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชนและ ผู้ที่สนใจ โดยจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2562). **คู่มือการประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง**. กระทรวงมหาดไทย.
- จุฑามาศ วรรณทอง. (2563). **สมุนไพรและเกษตรอินทรีย์ในกรอบเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy)**. บัณฑิต อินณวงศ์. (2559). **การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมอาหารและการสร้างแต้มต่อทางธุรกิจ**. ค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2567, จาก <https://readthecloud.co/bhundit-innawong/>
- ทิพวรรณ ประภา. (2562). **ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**.
- วิสูตร แสงสิน. (2564). **ความเข้มแข็งของชุมชนและคุณภาพชีวิตภายใต้การพึ่งตนเอง**. **วารสารรัฐประศาสนศาสตร์**.
- สมจิตต์ เสรี. (2565). **ผลของพลังงานแสงอาทิตย์ต่อการลดต้นทุนในชุมชนเกษตรกรรม**. **วารสารพลังงานและสิ่งแวดล้อม**.
- สุภาวดี พงศ์กิตติ. (2561). **ทุนทางสังคมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน**. **วารสารวิชาการพัฒนาชุมชน**
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). **รายงานชุมชนเข้มแข็งและความยั่งยืนของพื้นที่ต้นแบบ**.
- หทัยชนก พรระเจริญ. (2555). **เทคนิคการเลือกตัวอย่าง**. ค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2567, จาก <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/Toneminute/files/55/0203-5.pdf> .
- ธีรพัฒน์ โชคดี. (2563). **การผลิตอินทรีย์กับการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก**. **วารสารวิทยาการจัดการเกษตร**.
- Bloom, B. et al. (1971). **Hand book on formative and summative evaluation of student learning**. New York: McGraw-Hill.
- Putnam, Robert D, Robert Leonardi, and Raffaella Y Nanetti. **Making democracy work : civic traditions in modern Italy**. Princeton, N.J.: Princeton University Press. 1993.
- UN ESCAP. (2020). **Localizing the SDGs: Community-Level Practices in Asia-Pacific**.